

Hikmet Boyutuyla Namaz

"İftitâh tekbiri ile namaza başlanır. Ellerimizin tersiyle dünya ve içindekiler arkaya atılır, onlardan uzak kalınır ki, O'nunla bağlantı tam olarak kurulabilsin. Çünkü zihin ve gönül başka şeylerden kopmadan Yüce Yaratıcı ile bağlantı kurulamaz."

F arşça bir kelime olan namaz, "ta'zîm için eğilmek, kulluk yapmak, ibadet etmek, duâ etmek" anlamlarına gelir. Arapçası "duâ ve ibadet etmek" anlamına gelen salât kelimesidir. Kur'ân da namaz ibadeti için, salât kelimesi kullanıldığı gibi, zikir ve tesbîh kelimeleri de kullanılır. Farklı anlamlarda salât kelimesi Kur'ân'da doksan dokuz yerde geçer. Namaz ibadeti, bütün peygamberlerin hayatında var olan evrensel bir ibadettir. Kur'ân, Hz. Âdem, Hz. Nûh ve Hz. İbrâhim'den sonra namazı terk eden bir topluluğun geldiğinden bahseder.¹ Diğer pek çok peygamberin de namazından bahseder. Peygamberimizin de görevlendirilmesinden hemen sonra namaz ibadeti başlamıştır. Davetin ilk yıllarından itibaren Peygamberimiz eşi Hz. Hatice, Hz. Ali ve Hz. Zeyd ile cemâatle namaz kılmış; bu süre içerisinde dağ başlarında, bazen de tenhâ vakitlerde Kâbe'nin yanında namazlarını kılmıştır. Zaman zaman Hz. Ali'yi yanına alarak ıssız Mekke vâdilerinde namaz kılmıştır. Peygamberimiz, 'gözünün nuru' olarak niteleyerek namaza büyük önem vermiş, ölüm döşeğinde son sözleri de, "Namaza dikkat edin, kadınlar ve garibanlar konusunda Allah'tan korkun." olmuştur.

Namaz, imandan sonra, en önemli ve en faziletli ameldir. Kulun kıyamette ilk hesaba çekileceği şey namazdır. Namaz dinin direğidir. İnsanın hayatını düzenleyen, onun imanını yenileyen en etkin ameldir. Namaz, kulun özü sözü, dili, bedeni, ruhu ve bütün varlığıyla Yüce Yaratıcıya yöneldiği ibadetin adıdır. Namaz, Huzûrda duruş, aracısız ve doğrudan Rabbe yakarış ve O'ndan yardım dileyiş gösterisidir.

Beş vakit namaz, beş öğün kulluk şarjıdır. Namazla, Huzûr'a çıkan, Yüce Yaratıcı ile bağlantı kuran Müslüman, beş kere yenilenmiş olur.

Namazı Hayata Taşımak

Namaz, tekbirle başlar; fakat selâmla sona ermez. Tam tersine sağa sola selâm vermekle namaz, namaz dışındaki hayatta da devam eder. Namaz seccâdede kalmaz, hayata yansır, hayatı yönetir, namaz kişiyi istikâmette tutarak onu başıboş bırakmaz. Nitekim âyette şöyle buyurulmuştur: "Muhakkak ki namaz hayâsızlıktan ve fenâlıktan alıkor."² Şuayb (a.s.)'ın namazından bahsedilirken onun namazının hayata yansımalarına dikkat çekilir: "Ey Şuayb! Babalarımızın taptığını bırakmamızı emreden veya mallarımızı istediğimiz gibi kullanmamızı meneden senin namazın mıdır?"³ Onlar da biliyordu ki, Hz. Şuayb namaz kılıyor ve kıldığı namaz onun hayatına yansıyor, onu kötülüklerden sakındırıyor, ona iyilikleri emrediyordu.

Büyüklerden Hâtem-i Esam, kıldığı namazı şöyle tanımlar: "Namaz kılariken şöyle düşünürüm: Ayaklarım sanki sırat köprüsünün üzerinde duruyor. Sağımda cennet, sol tarafımda cehennem. Küçük bir gaflet anında köprüden kayıp cehenneme yuvarlanıvereceğimi düşünürüm. Ölüm meleği gelmiş başımın üstünde beni bekliyor. Selâm verir vermez canımı alacak. İşte bu hal üzere korku ve ümit arasında namazımı kılarım."

İbn Abbas şunları söyler: "Kimin namazı kendisine iyilikleri emretmiyor ve onu kötülüklerden alıkoymuyorsa, onun namazı ancak Allah'tan uzaklığını artırmış demektir." Hasen Basrî de aynı konuda şöyle der: "Kimin namazı,

kendisini kötülük ve ahlaksızlıktan alıkoymuyorsa, onun namazı namaz değil, tam tersine onun üzerine bir vebâldir.”

Peygamberimize, gündüz namaz kılıp geceleri hırsızlık yapan birinin durumu sorulduğunda o şöyle buyurdu: “Onun kıldığı namazlar bir gün onu işlediği kötülükten alıkoyacaktır.”⁴ Demek ki kul namaz kılmaya devam edecek, namazın farkına varacak, onu bilinçli bir şekilde kılacak, sonunda namaz onu çekip çevirecek, istikâmet çizgisinde tutacaktır. Onun için, “Falan kişi namaz kılıyor ama kötülüklerden vazgeçmiyor, kılmasın daha iyi.” denmez. Yahut “Falan kişi namaz kılmıyor ama iyi işler yapıyor, namaz kılmasa da olur.” da denmez. Çünkü namaz kıldığı halde kötülük yapan kişi, namazı bıraksa çok daha kötü olur, herkese zarar verir. Namaz kılmadığı halde iyilikler yapan kişi ise, bir de namaz kılsa o daha iyi olacak, iyiliklerini artıracaktır. Çünkü bilinçli namaz, sahibini kötülüklerden alıkoyar, onun iyiliklerini artırır.

Kur’ân’da namaz, pek çok âyette zekât ibadeti ile birlikte geçmiştir. Buna göre namaz,

ruhu arındıran, zekât da malı şüpheli şeylerden arındıran ibadet olarak mânevî ve maddî alanı temizlemekle birbirini tamamlamaktadır. Elbette namazın bu özelliğinden faydalanabilmek için onun şuurlu bir şekilde kılınması gerekir. Müslüman namazı kılacak, namaz da onu istikâmette kılacaktır.

Kur’ân, bilinçli bir namaz için namazın ikâmesinden bahseder. İkâme, namazı vakitlerine riâyet ederek, rukünlerin hakkını vererek, ihlâs ve samîmiyetle kılmaktır.

Namazın dışındaki şartlar fiziken ve mânen bizleri Huzûr’a hazırlar. İçindeki şartlar da öyledir. Şimdi bunları kısaca hikmet boyutuyla ele alalım:

Rukünlerdeki Hikmet

Yeryüzünün merkezi, evrenin kalbi, mü’minin sarz kaynağı Kâbe’ye yönelen mü’min, Huzûr’a çıkmaya niyet eder. Elbette bu Huzûr’a çıkış, rastgele zamanlarda, rastgele bir şekilde olmalıdır. Onun için Huzûr’a kabul için vakit son derece önemlidir. Rabbimiz, “*Namaz mü’minler üzerinde vakitleri belirlenmiş bir farzdır.*”⁵ der-

ken Peygamberimiz de, “Allah’ın en sevdiği amel, vaktinde kılınan namazdır.” buyurarak buna dikkat çeker.

İftitâh tekbiri ile namaza başlanır. Ellerimizin tersiyle dünya ve içindekiler arkaya atılır, onlardan uzak kalınır ki, O’nunla bağlantı tam olarak kurulabilsin. Çünkü zihin ve gönül başka şeylerden kopmadan Yüce Yaratıcı ile bağlantı kurulamaz. Dilin söylediği “Allahü ekber/Allah en büyüktür” sözü ile birlikte eller bağlanır. Bu, Huzûr’da esas duruşun ifadesidir. Dilin bu söylemine, beyin ve gönül de katılmalıdır. İki rekâtlı bir namazda on bir kere tekrar eden tekbirlerin her biri, aslında yeni bir uyardır. Mevlânâ’nın deyişi ile “Tekbir kurban sloganıdır. Kurbanlar tekbirlerle kesilir. Tekbirle namaza başlayan kimse de, Rabbim, yoluna kurbanım.” diyerek namaza durmuş olmaktadır.

Kırâat, ruknünde Fâtiha başta olmak üzere Kur’ân âyetleri okunur. Okunan bu âyetlerle imanlar tazelenir, Yüce Yaratıcının ölçüleri hatırlanır ve onların gerekleri doğrultusunda bir hayatın sözü verilir. Bir âyette, “*Ne dediğinizi*

bilinceye kadar, sarhoş halde namaza yaklaşmayın.”⁶ buyrulmuştur. Elbette mü’min sarhoş olmaz ve sarhoş halde namaz kılınmaz, ancak namazda ne dediğini bilmeden, ne yaptığının farkında olmadan kılınan namaz da bir çeşit dünya sarhoşluğu içerisinde kılınıyor demektir.

Rukû’a varıldığında diller, “Sübhâne rabbiye’l-azîm/Büyük olan Rabbim Sen ne yücesin” derken O’nun büyüklüğü karşısında eğilmekte, bu baş eğme gösterisi ile Rabbin tüm emirlerine boyun eğeceğinin sözü verilmektedir.

Secdeye baş koymakla Rabbe en yakın anda yine “Sübhane Rabbiye’l-a’lâ/Yüce Rabbim Sen ne yücesin” diye yakarılmakta ve O’nun yüceliği karşısında tevâzû ile yerlere kapanılmakta ve fiziken küçülen insan, kendi acziyet ve küçüklüğünü hatırlayıp O’nu yüceltmektedir.

Rukû’ ve secdelerde bu teslîmiyeti gösteren bir musallî, namaz dışında O’na başkaldırabilir mi, O’nun emirlerini çiğneyebilir mi, O’ndan kopabilir mi, O’ndan başkasının önünde eğilebilir mi? Aslâ!

Tahiyâtta otururken Hz. İbrâhim (a.s.) ve ailesi, Hz. Muhammed (s.a.v.) ve ailesi, tüm sâlihler hatırlanmakta ve Huzûr'dan ayrılmak için izin istenmektedir. Artık Huzûr'dan ayrılma zamanı gelmiştir. Çünkü namaz ibadeti ile dolmuş ve mânevî doyuma ulaşmış olan kişiyi, o tanıştığı lezzetleri kendi hayatında yaşama ve başkalarına taşıma görevi beklemektedir. Bunun için namazda geçen dakikalar sınırlıdır. Namaz dışında namazlı mü'minleri bekleyen çok önemli görevler vardır. İşte bunun için sağa sola selâm verilerek Huzûr'dan çıkma izni alınmakta ve es-Selâm sözü ile dört bir yana Allah'ın dini İslâm'ı, barış ve esenliği yayma görevi için yeniden bu hayata dönülmektedir. Zira es-Selâm, Allah'ın ismidir, O'nun dininin adıdır ve Selâm, barış esenlik demektir. Onun kullarının adı da yine aynı kökten Müslümandır.

Hanefî imamlarından Ebû Yûsuf ve diğer mezhep imamlarına göre ta'dîl-i erkân namazın farzlarından. Ebû Hanîfe ve İmam Muhammed'e göre ise vâciptir. Ta'dîl-i erkân, rukünlerin hakkını vermek, organlar mutmain oluncaya kadar onları yerine getirmek demek-

tir. Dolayısıyla namazda yalnızca fizikî organların huzûra ermesi yetmez, beyin, gönül ve ruh da doyum ve huzûra ermelidir. Bunun için de ne dediğinin ne yaptığının bilincinde namaz eda edilmelidir.

Kur'ân'da namazı muhafaza ve namaza devam üzerinde durulur. Mü'minûn Suresi'nin ilk âyetlerinde mü'minlerin temel özellikleri anlatılırken "*Onlar namazda huşû içindedirler buyrulduktan sonra onlar namazlarını korurlar.*" buyrulmaktadır. Namazı ikâme, onu gereği gibi kılmak, namazı koruma ise, hem namaz içerisinde hem de namazdan sonra namaz ruhunu muhâfaza etmektir.

Sonuç olarak diyoruz ki, namaz, hem şekli hem ruhu olan ibadettir. Hasta/özürlü olan bir kimse şekli olarak kıyâm, rukû', secde gibi rukünleri kolayına geldiği şekilde, işaretlerle yapabilir; ama kalp huzûru, namaz bilinci her hâlükârda devam eder. Namaz, kula kulluğunu ve Rabbinin yüceliğini hatırlatan kutlu ibadettin adıdır. Kul namaz ibadetiyle imanını tazeler, kulluğunu yeniler, hayatını düzenler. Şekil ve mânâ bütünlüğü içerisinde kılınan bir namaz sahibini, kâmil insan eyler. Ferdî olarak kılınan namaz, kişinin kendisini dinlemesini, nefisini eğitmesini; hem dış dünyasını, hem iç dünyasını sürekli temiz tutmasını sağlar. Cemaatle kılınan namaz ise, mü'minlerin birbirleriyle kenetlenmesini sağlar. Kâinatın canlı cansız her şey, ya kıyâmdadır, ya rukû'da yahut secde hâlidir. Namazla mü'min, dağlar, ağaçlar gibi kıyâmda durarak; ovalar, denizler gibi rukû' ve secdelere vararak, dikey ve yatay duruşuyla sürekli tesbîh hâlinde olan kâinatın bu teşbîh/kulluk kervanına katılmış olur. Namaz kılmayan ise bu âhengi bozmuş, bu kervandan ayrılmış demektir.

Dipnot

* Prof. Dr. Ali AKPINAR

1. 19/Meryem, 59.
2. 29/Ankebût, 45.
3. 11/Hûd, 87.
4. Zemahşerî, el-Keşşâf, 29/45.
5. 4/Nisâ, 103.
6. 5/Mâide, 43.